

Finanssikriisin korjaavia sääntelytoimenpiteitä – vaikutukset suomalaisen pankkien omiin pääomiin vähäisiä, arvonalentumiset kasvoivat viidenneksellä

18.6.2018 • BLOGI • Virpi Haaramo

Kirjoittaja Virpi Haaramo työskentelee johtavana tilinpäätösasiantuntijana IFRS-valvonta-toimistossa.

Kymmenen vuoden takaisen maailmanlaajuisen finanssikriisin seurauksena G20-kokouksissa arvioitiin myös tilinpäätössääntelyn heikkouksia. Arvioinnin perusteella ehdotettiin sääntelyn kehittämistä koskien.

- käypään arvoon arvostamista
- taseesta pois kirjaamista koskevia vaatimuksia
- likvidisyydestä annettavia tietoja.

Lisäksi arvioitiin, että tilinpäätöksissä luottojen arvonalentumiset on tehty liian myöhään ja liian vaatimattoman suuruisina.

Uusi rahoitusinstrumentteja koskeva IFRS-standardi (jäljempänä IFRS 9) tuli voimaan 1.1.2018. Standardin käyttöönottoa eurooppalaisissa pankeissa ovat seuranneet Euroopan pankkiviranomainen (EBA) ja Euroopan keskuspankin pankkivalvonta. Euroopan arvopaperiviranomainen (ESMA) on julkistanut kannanoton markkinoille käyttöönotosta annettavista kvalitatiivisista ja kvantitatiivisista tiedoista.

Finanssivalvonta on tehnyt EKP:n johtamaa työtä ja arvioinut kattavasti suomalaisten pankkien IFRS 9:n käyttöönottoa ml. vakuutustoiminnan. Uuden rahoitusinstrumentteja koskevan sääntelyn käyttöönotto on ollut vaativaa, ja erityisesti kirjanpidollisten arvonalentumisten laadukkaaseen soveltamiseen tarvitaan aikaa.

Pankkien vuoden 2017 tilinpäätöksissä annettujen vaikutustietojen perusteella muutoksilla on myös taloudellisia vaikutuksia suomalaisten pankkien omiin pääomiin. Uusi sääntely toi liiketoimintamalleihin perustuvan rahoitusvarojen luokittelun ja arvonalentumisten määrittämiseen luottoriskien hallintaa korostavan lähestymistavan.

Luottojen ja sijoitusten arvonalentumiset etupainotteisiksi – myös juuri myönnettyistä luotoista

Uuden sääntelyn mukainen myönnettyjen luottojen ja sijoitusten arvonalentumisten määrä perustuu odotettavissa olevien luottotappioiden kolmeen vaiheeseen. Odotettavissa olevien luottotappioiden määrän laskennassa on arvioitava alussa saamiseen sisältyvää luottoriskiä (vaihe yksi) ja sen merkittävää muutosta (vaihe kaksi), kunnes se mahdollisesti todetaan arvoltaan alentuneeksi (vaihe kolme). Arvonalentumisten suuruutta määritettäessä on otettava huomioon myös tulevaisuuden ennusteet, joten laskentamalleihin sisältyy makroekonomisia ennustetekijöitä.

Saamisten luottoriskien muutosten arviointi johtaa siihen, että taloudellisen raportoinnin painopiste siirtyy arvonalentumisten toteamisesta luottoriskin hallintaan. Pankeissa tämä todennäköisesti tarkoittaa luottoriskin hallinnan ja taloudellisen raportoinnin nykyistä parempaa integroitumista.

Uuden arvonalentumismallin käyttöönotto loi odotusarvon, että arvonalentumisten määrä pankeissa kasvaa selkeästi. Suomalaisten pankkien luottojen ja sijoitusten arvonalentumisten määrä oli vuoden lopussa kaikkiaan 638 miljoonaa euroa ja arvio IFRS 9:n mukaisesta määrästä samalla hetkellä on 758 miljoonaa euroa. Siten arvonalentumisten määrän arvioitiin lisääntyvän keskimäärin noin 19 % koko pankkisektorilla.

Pankit ovat voineet varautua uuden sääntelyn aiheuttamaan liian suureen kertavaikutukseen kiristämällä aikaisempia arvonalentumiskäytänteitään. Vaikutuksen määrän muutosta ei voida varmuudella sanoa johtuvan täysin uuden sääntelyn käyttöönotosta.

Pankkien uusi rahoitusvarojen luokittelu perustuu varainhallinnan liiketoimintamalleille.

Luokittelu perustuu rahoitusvarojen arvostamiseen joko käypään arvoon tai hankintamenuun. Merkittävin sääntelyn luokitteluperusteiden muutoksista

on, että osa käyvän arvon muutoksista vaikuttaa suoraan tulokseen. Suurin osa pankeista onkin todennut, että muutos lisää tulosvolatiliteettia. Suurin instrumenttikohtainen luokittelun muutos on rahastosijoitusten luokittelun muuttuminen.

Suomalaisissa pankeissa rahoitusvaroja oli vuoden lopussa kirjanpitoarvoon 238,4 miljardia euroa. Uuden sääntelyn mukaisesti luokkiin uudelleen luokiteltuna samojen varojen kirjanpitoarvo oli 238,3 miljardia euroa. Luokittelun muutoksesta johtuva vaikutus alentanee kirjanpidollisia omia pääomia 0,1 miljardia euroa. Tämä 0,1 miljardin euron muutos pitää osittain sisällään myös edellä kuvatut rahoitusvarojen arvonalentumisista johtuneet muutokset.

Rahoitusvarojen uudelleen luokittelulla on erityisesti vaikutusta pankkipainotteisten konglomeraattien vakuutustoimintaan, koska sijoitusten käyvän arvon muutokset vaikuttavat aikaisempaa enemmän välittömästi tulokseen – aikaisemmin vaikutus meni omaan pääomaan. Vakuutustoiminnassa voidaan vaikutusta ennen vakuutussopimuksia koskevan uuden standardin voimaantuloa lieventää soveltamalla väliaikaista helpotusta.

Tekstissä pankeilla viitataan pankkeihin ja pankkipainotteisiin konglomeraatteihin (ml. muut luottoyhteisöt), joiden kotipaikka on Suomi.

18.6.2018